

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Анотація. Розглянуто проблеми державної фінансової системи України та загальнодержавних фінансів, проаналізовано сучасний стан, визначено причини проблем, які їх зумовили, та можливі шляхи подолання складнощів в умовах сучасного стану економіки.

Аннотация. Рассмотрены проблемы государственной финансовой системы Украины и государственных финансов, проанализировано их современное состояние, определены причины проблем и возможные пути преодоления трудностей их решения в условиях современного состояния экономики.

Annotation. The problems of the state of financial system of Ukraine and state finance were discussed, its contemporary condition was analyzed, reasons of the problems and possible ways to get through the difficulties under modern economic conditions were determined.

Ключові слова: фінансова система, державні фінанси, грошова система, державний бюджет, державний борг, фінансова політика.

Актуальність роботи полягає у тому, що для оптимального стану економіки країни необхідно, щоб ефективно функціонувала фінансова система. Фінанси мають забезпечити ефективне формування та використання фондів фінансових ресурсів як на макро-, так і на мікрорівнях для успішного здійснення господарської діяльності, виконання державою своїх функцій і задоволення громадянами власних потреб. Проблема управління державними фінансами та їх ефективного використання особливо загострюється в умовах їх дефіцитності та на фоні глобальної фінансово-економічної кризи, тому сьогодні все більш необхідним стає пошук шляхів вирішення проблем у фінансовій системі України.

При написанні роботи використовувались дослідження доктора економічних наук, професора, заслуженого економіста України Ярошенко Ф. О., доктора економічних наук, професора Кудряшова В. П., кандидат економічних наук Радіонова Ю. Д.

Економіка – це середовище, яке формує господарство країни та визначає її добробут. Сили, що приводять у дію та живлять її – це фінанси. Отже, фінансова система виступає одночасно в ролі акумулятора грошових ресурсів та двигуна економічних процесів.

Фінансова система України є сукупністю окремих ланок фінансових відносин і фінансових установ, що врегульовані фінансово-правовими нормами, за допомогою яких держава формує, розподіляє і використовує централізовані і децентралізовані грошові фонди. Фінансова система виникла разом з появою держави і нерозривно пов'язана з її функціонуванням. За допомогою фінансової системи держава нагромаджує та використовує кошти для утримання свого апарату, а також спрямовує їх на виконання своїх функцій. Фінансова система охоплює грошові відносини між державою і підприємствами та організаціями, державою і населенням, між підприємствами і всередині них.

Основними елементами фінансової системи є: загальнодержавні фінанси, місцеві фінанси, фінанси суб'єктів господарювання всіх форм власності, фінанси невиробничої сфери діяльності, фінанси населення, фінансовий ринок, фінансова інфраструктура.

Державні фінанси – це складова фінансової системи держави, її центральна сфера, через яку здійснюється вплив держави на економічний і соціальний розвиток країни. Вони є системою грошових фондів держави, які спрямовані на фінансове забезпечення її функцій: управління, оборону, соціальні гарантії, охорону навколишнього середовища тощо.

Державні фінанси допомагають державі розподіляти та перерозподіляти значну частку валового внутрішнього продукту, основного об'єкта фінансових стосунків. Суб'єкти державних фінансів – це держава, населення і підприємницької структури. Державні фінанси в якості головної сфери державної фінансової системи зосереджують майже 80 % усіх фінансових ресурсів і опосередковують різноманітні фінансові інституції, за допомогою яких держава здійснює свою діяльність. У державні фінанси входять: усі бюджети держави, централізовані та децентралізовані фонди цільового призначення, фінанси підприємств і організацій державної та комунальної форм власності, державний кредит, державне особисте і майнове страхування.

Усі частини державних фінансів мають власне коло функціонування, але вони тісно пов'язані між собою. Основу державних фінансів складають фінанси підприємств і організацій державної та комунальної форм власності. Тут створюється понад 90 % валового національного продукту, який є основним об'єктом фінансових процесів.

Фінанси мають ряд функцій: розподільчу, контрольну та регулюючу.

Розподільча функція фінансів – це розподіл та перерозподіл суспільного продукту й національного доходу для задоволення різних потреб народного господарства й населення.

Контрольну функцію фінансів використовують у процесі утворення й використання грошових ресурсів. Цей контроль має встановлюватися за пропорціями в розподілі й раціональним використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів шляхом з'ясування відповідності розміру фондів наміченим цілям.

Регулююча функція фінансів ґрунтується на правовій базі грошових стосунків у суспільстві. Для виконання регулюючої функції застосовується сукупність фінансових інструментів, передусім податків. З їх допомогою держава регулює різні сторони фінансово-економічного розвитку.

Названі функції взаємопов'язані між собою, їх виконання залежить від чітких дій державних фінансових структур, підприємств різних форм власності, стабільного функціонування економічного та правового механізмів.

Державний бюджет – це система грошових відносин між державою та підприємцями, організаціями або населенням. Іншими словами його можна назвати щорічним балансом надходжень і видатків, що розробляють державні органи, щоб відслідковувати економічний процес у державі та активно на нього впливати. Державний бюджет України складається з місцевих бюджетів та бюджету Автономної республіки Крим.

Централізовані та децентралізовані фонди України цільового призначення включають Пенсійний фонд, Фонд соціального страхування, Фонд сприяння зайнятості, Фонд конверсії, Валютний фонд, позабюджетні фонди місцевих органів самоврядування. Специфіка цих фондів полягає у тому, що вони мають строго цільове призначення і на інші цілі не використовуються [1, с. 1].

У часи становлення ринкової економіки в Україні дуже важливу роль відіграє збалансована робота фінансової системи країни. У сучасній фінансово-грошовій системі України державний бюджет та державні фінанси займають провідне місце і визначають економічну ситуацію в країні, тому що від темпів їх розвитку залежить розвиток підприємництва і взагалі темпи економічного зростання країни. На даному етапі у державній фінансовій політиці нашої країни накопичилось досить багато проблем, вирішення яких "потягне" за собою вирішення багатьох інших важливих питань української економіки та прискорення розвитку інших економічних сфер.

За роки незалежності у фінансовій сфері України відбулося досить багато змін: перехід до ринкових механізмів економіки, перехід до комерційного фінансування економіки, масштабне запровадження приватизації, формування державної системи органів з регулювання ринку фінансових послуг. Але всі ці зміни не мають достатньої правової бази для регулювання діяльності фінансової сфери, саме тому зараз виникає багато суперечностей у цих питаннях. Отже, першою проблемою є недостатня регулююча основа для запровадження змін і реформ. Для вирішення цієї проблеми необхідне вдосконалення законодавства та запровадження нових законів, що здатні

контролювати економіку в процесі реформування. Відсутність досконалого правового контролю зумовлює також існування фінансових схем та механізмів, які дозволяють частині суб'єктів господарювання збагачуватись за рахунок бюджетних коштів, послаблюючи державні фінанси та незаконно створюючи привілейовані умови конкуренції цим структурам.

Однією з найгостріших проблем є світова економічна криза, яка не оминула й Україну. Фінансова криза – це різке погіршення стану фінансового середовища внаслідок реалізації ризиків, що відбулася під дією зовнішніх і внутрішніх факторів. В умовах фінансової кризи в Україні в останні роки відбувалися такі несприятливі процеси: погіршення економічних показників господарства і початок його поступового занепаду, зменшення реальних доходів громадян, звуження внутрішнього ринку. Ці процеси призвели до зменшення доходів Державного бюджету України та бюджетного дефіциту. Більшу частину бюджету було профінансовано за рахунок боргових запозичень. Як наслідок, за останні три роки сукупний державний борг зріс з 12,3 до 39,5 % ВВП, а реальний дефіцит бюджету 45,4 млрд грн або 3,6 % від прогнозованого ВВП. Навіть з урахуванням економічної кризи показник є високим порівняно з відповідним загальносвітовим показником. Виснажує фінансову систему і створює додатковий тиск на видаткову частину бюджету зростання платежів з обслуговування та погашення державного боргу. У 2012 році загальні виплати за державним боргом склали 89,3 млрд грн, а саме 30 млрд грн – це платежі з обслуговування державного боргу, а 59,3 млрд грн – з погашення. Для забезпечення додаткових надходжень до бюджету необхідно вжити певні заходи. Наприклад, посилити оподаткування господарської діяльності, що пов'язана з експлуатацією природних ресурсів. Це дозволить не тільки збільшити надходження до бюджету, а й зекономити корисні копалини та інші ресурси [2, с. 4].

Також важливу роль відіграє недисциплінованість державної бюджетної системи: платежі у бюджет накопичуються на численних рахунках міністерств та відомств, у той час як вони мали б надходити безпосередньо у бюджет. Це зекономило б багато праці і часу.

Одним із головних завдань держави, її органів і структур є формування механізму ефективного й раціонального використання бюджетних коштів, тому що причиною більшості проблем бюджетної системи є невдале планування бюджетної структури. У Бюджетному кодексі (ст. 7) зазначено, що принцип ефективності є одним із головних, на яких базується діяльність бюджетної системи України, але це твердження не завжди є справедливим. Про це свідчить щорічне збільшення обсягів неефективно використаних бюджетних коштів. Причиною цього, на думку вчених, є некомпетентні, безвідповідальні рішення головних розпорядників та посадовців, неналежне прогнозування і планування бюджетних витрат [3, с. 47].

Проведений аналіз дозволив зробити висновок, що для того, щоб подолати цей досить складний для української фінансової системи період, державі необхідно мобілізувати всі можливі ресурси і розпочати заходи з подолання викладених проблем.

Необхідно розпочати оптимізацію системи оподаткування з урахуванням інтересів держави, бізнесу та населення, а саме внести зміни, що спрямовані на обмеження тіньового сектору економіки та зниження тиску на бізнес. По-друге, необхідно внести зміни до бюджетної системи, підвищити результативність використання державних ресурсів, підвищити ефективність праці Стабілізаційного фонду, обмежити тиск на місцеві бюджети. Необхідно активізувати і покращити державну боргову політику таким чином, щоб обмежити негативний вплив державної заборгованості на розвиток підприємництва та грошово-кредитну систему [4, с. 24].

У контексті всіх цих фінансових проблем не треба забувати про рівень життя громадян України, тому що він є одним із перших показників добробуту країни. Якість життя людей залежить від економічно-фінансових проблем й навпаки. Отже, необхідно приділяти увагу видаткам на соціальний захист і соціальне забезпечення, заробітній платі, прожитковому мінімуму, розміру пенсії та житловому забезпеченню [5, с. 11].

Література: 1. Підручники он-лайн: Тема 20. Фінанси і фінансова система України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bookz.com.ua/9/20.htm>. 2. Молдован О. Реальний стан та перспективи державних фінансів / О. Молдован // Фінансовий ринок України – 2012. – № 4. – С. 4–5. 3. Радіонов Ю. Д. Проблема ефективності використання бюджетних коштів / Ю. Д. Радіонов // Фінанси України. – 2010. – № 5. – С. 47–55. 4. Кудряшов В. П. Стан державних фінансів та напрями їх оздоровлення / В. П. Кудряшов // Економіка України. – 2011. – № 3. – С. 14–26. 5. Ярошенко Ф. О. Сім ключів успіху в розвитку системи державних фінансів України / Ф. О. Ярошенко // Фінанси України. – 2011. – № 6. – С. 3–12.